CENN
Shaping the Future by Changing Today

WITH FUNDING FROM
AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

შეშის მოპოვება, დამზადება და გამოყენება

რა უნდა ვიცოდეთ?

ბროშურა განკუთვნილია სატყეო დარგის სპეციალისტებისა და მოსახლეობისათვის. მისი მიზანია ინფორმაციის მიწოდება შეშის ეფექტიანი და მდგრადი მოპოვების, დამზადებისა და გამოყენების შესახებ, გარემოსდაცითი ასპექტების გათვალისწინებით.

რედაქტორი ვალტერ ბენეკენდორფი
ილუსტრატორი ქეთევან აბრამიშვილი
© CENN 2018

ბროშურა მომზადდა პროექტის - *„ტყის მდგრადი მართვა სოფლის განვითარებისათვის“* ფარგლებში, *ავსტრიის თანამშრომლობა განვითარებისათვის (Austrian Development Cooperation)* ფინანსური მხარდაჭერით.

პუბლიკაციის შინაარსზე პასუხისმგებელია პროექტის განმახორციელებელი და, შესაძლებელია, არ გამოხატავდეს ADC-ის მოსაზრებებსა და შეხედულებებს.

წინასიტყვაობა

ტყე საქართველოსათვის განსაკუთრებული ფასეულობის ბუნებრივი რესურსია, რომელიც ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით 40%-ს შეადგენს. ბიომრავალფეროვნებით გამორჩეული საქართველოს ტყე მნიშვნელოვანია ეროვნული ეკონომიკის განვითარებისათვის. ის სოფლის მოსახლეობას უზრუნველყოფს აუცილებელი ტყის რესურსებით.

ამჟამად საქართველოს ტყეების დიდი ნაწილი ადამიანის ზემოქმედების შედეგად მნიშვნელოვნად დეგრადირებულია. სოფლად არსებული სიღარიბის მაღალი დონე, აგრეთვე ენერგიის ალტერნატიული წყაროების არარსებობა, ზრდის ანთროპოგენულ ზეწოლას ტყის ეკოსისტემებზე და განაპირობებს ხეტყის უკანონო და არამდგრადი მეთოდებით მოპოვებას.

ტყის არამდგრადი მართვა ამცირებს ბიომრავალფეროვნებას და აზარალებს სოფლის მოსახლეობას - ილახება ტყეზე დამოკიდებული ადგილობრივი მოსახლეობის სასიცოცხლო ინტერესი, ისარგებლოს ბუნებრივი რესურსებით. ტყის დეგრადაციის ისეთი შედეგები კი, როგორიცაა რესურსების შემცირება და გახშირებული სტიქიური მოვლენები - კიდევ უფრო ამძიმებს სოფლის მცხოვრებთა სოციალურ მდგომარეობას.

საშეშე მერქნის მდგრადი მოპოვება გულისხმობს ხეტყის ჭრასა და შეშის დამზადებას უსაფრთხოების, ენერგოეფექტიანობისა და გარემოსდაცვითი წესების გათვალისწინებით. შეშის დამზადებისათვის უნდა შეირჩეს შესაფერისი ადგილი, სეზონი, ტრანსპორტირების მარშრუტი და რაც შეიძლება ვიწრო და მოკლე მორსათრევი გზა. ძლიერ დამრეცი, ეროზირებული და მეწყერსაშიში ფერდობები შეუფერებელია შეშის დამზადებისათვის, ვინაიდან ხის ჭრა, ისევე, როგორც მორების თრევა, ააქტიურებს ეროზიულ პროცესებს.

შეშის დამზადება საკმაოდ სახიფათო ოპერაციაა, ამიტომ ეს ღონისძიება შესაბამისი სამუშაო იარაღებისა და დამცავი აღჭურვილობის მქონე, კვალიფიცირებულმა სპეციალისტებმა უნდა განახორციელონ.

მნიშვნელოვანია დამზადებული შეშის შენახვის პირობების დაცვაც, რომ არ მოხდეს მისი დანესტიანება. მშრალი შეშა ადვილად იწვის, წვის პროცესში არ ბოლავს, ნაკლებად აბინძურებს ჰაერს და გამოყოფს მეტ სითბოს. მშრალი შეშისა და ენერგოეფექტიანი ღუმლების გამოყენება, აგრეთვე თბოიზოლაციის მარტივი წესების გათვალისწინება, მნიშვნელოვნად დაზოგავს ბუნებრივ და ფინანსურ რესურსებს.

შეშის დამზადება

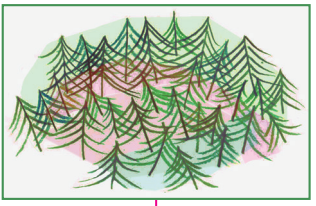

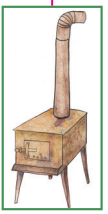

დაგეგმვა

- ენერგოეფექტიანობისათვის საშეშე მერქანი გამოყენებამდე სულ მცირე ერთი წლით ადრე უნდა მოიჭრას. თუმცა უმჯობესი იქნება, თუ შეშას 2 წლის განმავლობაში გამოაშრობთ. ზაფხულის თვეებში დამზადებული შეშა უნდა გამოიყენოთ შემდეგი წლის ზამთარში.
- მომავალი წლისთვის საჭირო რაოდენობის შეშის მისაღებად მიმართეთ სახელმწიფო უწყებას (ეროვნული სატყეო სააგენტოს ადგილობრივ სამსახურებს, თბილისის მერიას, აჭარის სატყეო სააგენტოს).
- მოსაჭრელი ხეების მონიშვნას ახორციელებენ შესაბამისი სახელმწიფო უწყების ან ლიცენზიის მფლობელების ხეტყის დამზადების სპეციალისტები.

მოსამზადებელი ეტაპი

- საშეშე მასალის უსაფრთხო მოპოვებისათვის საჭიროა სპეციალური იარაღები და დამცავი აღჭურვილობა.
- გაითვალისწინეთ, რომ ბენზინზე მომუშავე ხერხის გამოყენებას სჭირდება შესაბამისი ცოდნა და გამოცდილება! ტყისმჭრელმა უნდა გაიაროს სპეციალური სწავლება.

ტყისმჭრელის დამცავი აღჭურვილობა

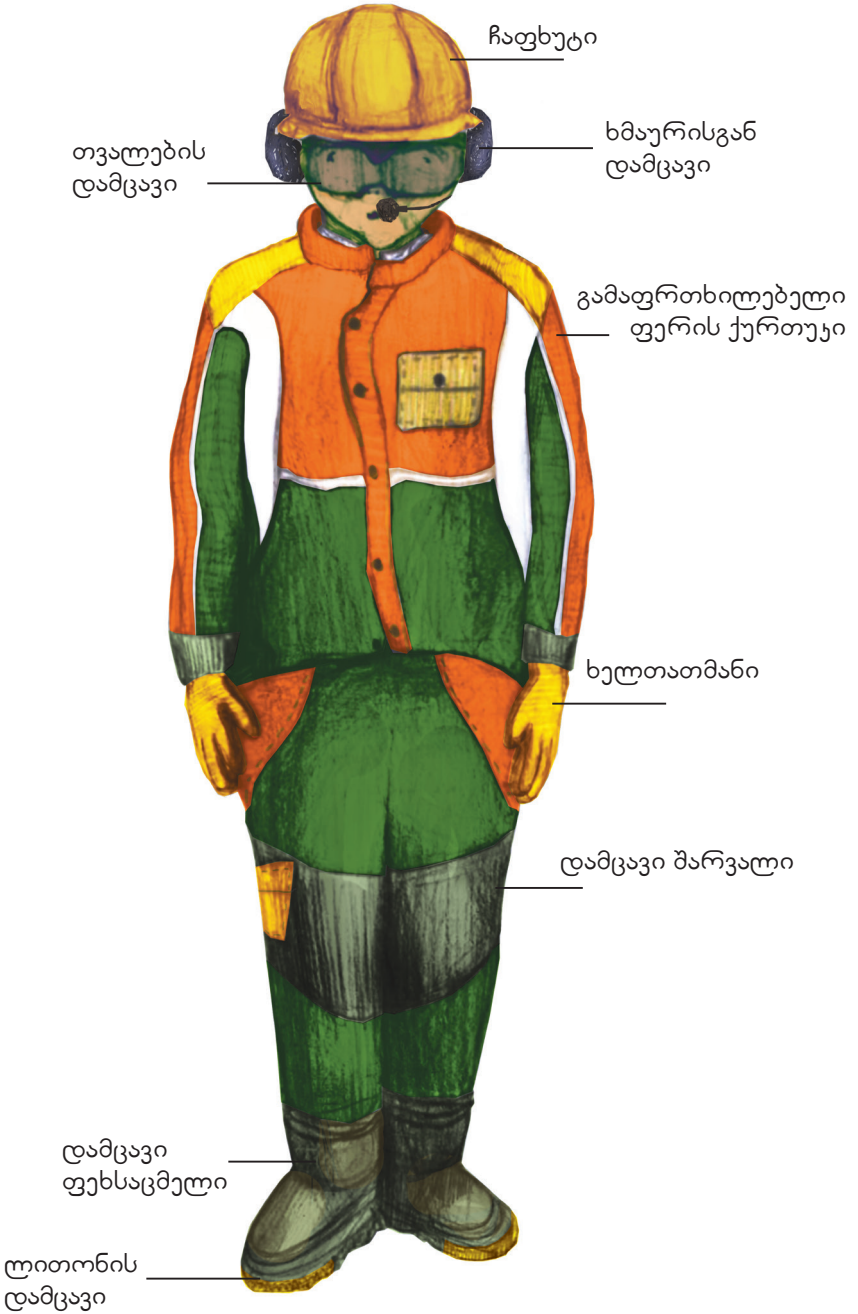

ხეტყის მოჭრისთვის საჭირო იარაღები

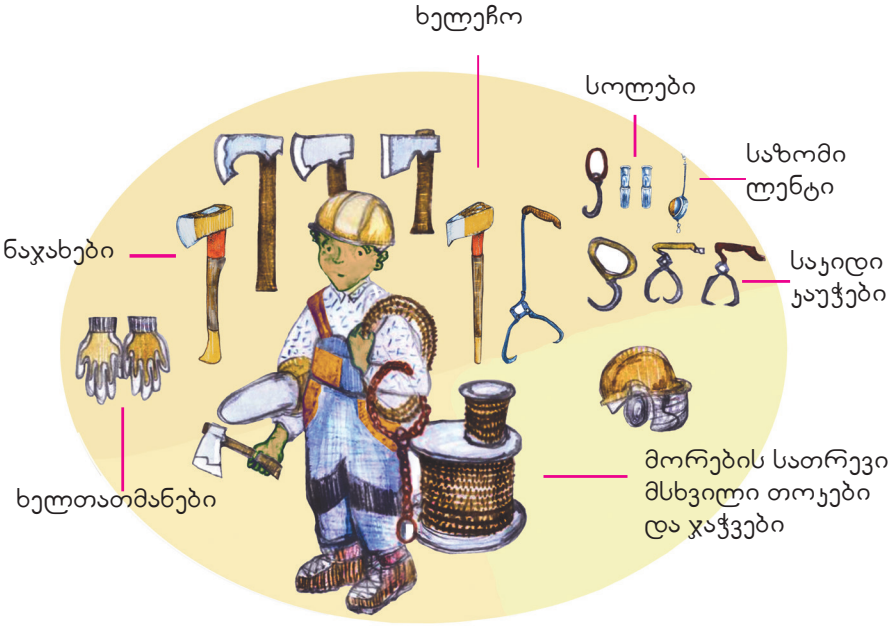

ჯაჭვიანი ხერხი დამცავი მოწყობილობებით:

1.4. ხელების დამცავი;
2. ძრავას სიმძლავრის მარეგულირებლის ჩამკეტი;
3. გადამრთველი;
5. ჯაჭვის მუხრუჭი (უკუცემის შემაჯავებელი);
6. ჯაჭვის დამცავი;
7. გამონაბოლქვის ამრიდი;
8. ხელის გამათბობელი;
9. დამცავი ჯაჭვი.

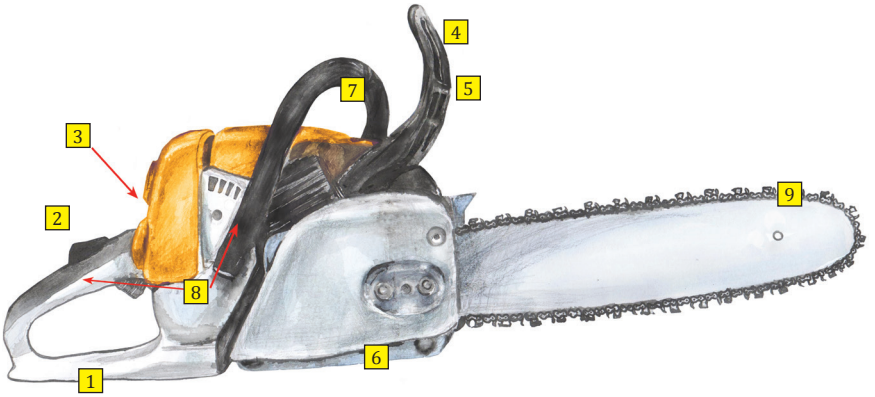

ხის ჭრა

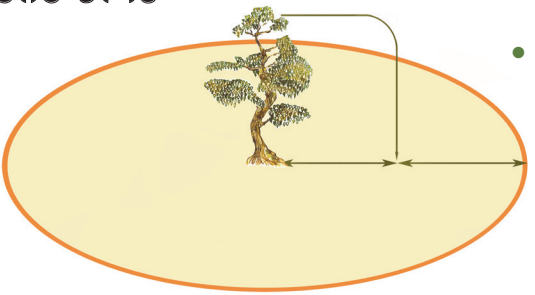

- დარწმუნდით, რომ დაახლოებით ხის სიმაღლეზე 2-ჯერ მეტ რადიუსში (სახიფათო წრე), არავინ იმყოფება;
- განსაზღვრეთ, რომელ მხარეს უნდა დაეცეს მოჭრილი ხე;
- მოჭერით ხე წინასწარ მოწყობილი მორსათრევის მიმართულებით, რათა შეამციროთ ხის გადატანის მანძილი.

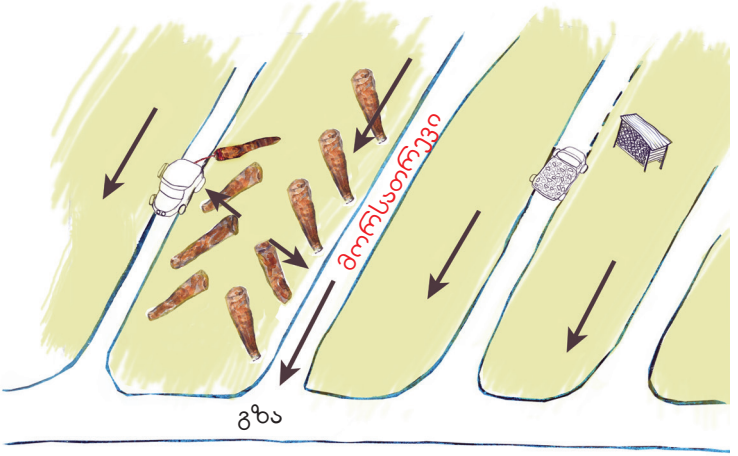

ჭრის პროცესი

საწყისი ჯვეთი უნდა გაეთდეს ხის დიამეტრის ~1/3-ზე.

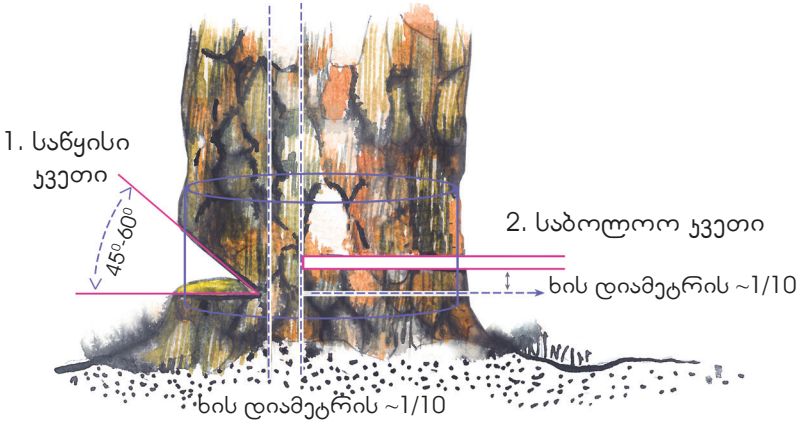

გასხივება

- გასხივების დროს ხდება მოჭრილი ხიდან ტოტების მოცილება.
- მოჭრილ ხეს ტოტები უნდა მოაცილოთ ჯერ გარე მხარეს, შემდეგ ჯი – შიდა მხარეს.

მორების დამზადება

- მორების დამზადების დროს დაიწყეთ ჭრა შეზნექილი მხრიდან.

- ფრთხილად! ხერხის წინა ნაწილით ჭრა იწვევს უკუცემას!

- საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, საშეშე ხე უნდა დაიჭრას 1 მ-მდე სიგრძის ნაწილებად.

ტრანსპორტირება

- სატრანსპორტო საშუალებამ უნდა იმოძრაოს მორსათრევზე. იმისათვის, რომ თავიდან ავიცილოთ მიმდებარე ტერიტორიებზე ნიადაგის დატკეპნა და ეროზია, აჯრძალულია მორსათრევიდან გადასვლა.

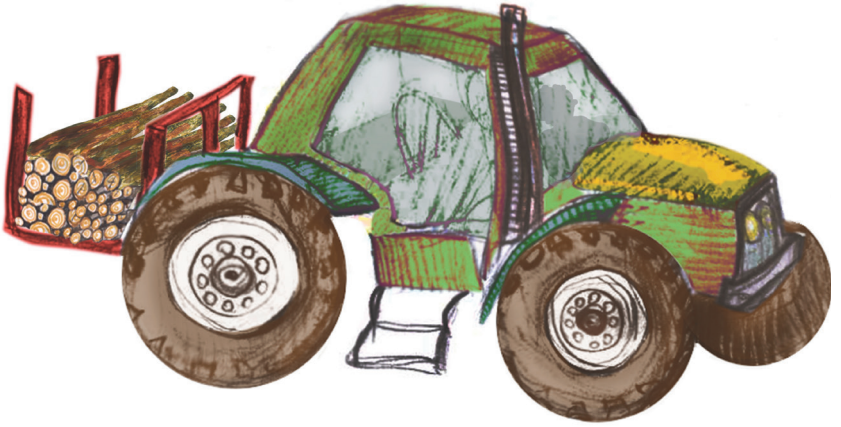

- ნიადაგისა და მწვანე საფრის დაცვისათვის უკეთესია ბორბლიანი, ვიდრე მუხლუხიანი ტექნიკის გამოყენება.

შეშის დაჰობა და შენახვა

- მორები დახერხეთ თქვენი ღუმლისთვის შესაფერის ზომებად;
- მცირე ზომის ნაჭრები დააჰეთ ნაჯახით, დიდი ზომის ნაჭრები – ხელეჩოთი;
- დააჰეთ მცირე ზომის ნაჭრებიც. ეს ხელს შეუწყობს მათ გამოშრობას;
- შეინახეთ ისე, რომ შეშის ნაჭრებს შორის ჰაერი თავისუფლად მოძრაობდეს;
- შეშა შეინახეთ, სულ მცირე, 1 წლის ან, უკეთეს შემთხვევაში, 2 წლის განმავლობაში;
- მოარიდეთ შეშა წვიმასა და თოვლს.

შეშის წვა

ნედლი შეშა

ენერგეტიკული ღირებულება 40%

ძლიერი დამაბინძურებლები: ნახშირწყალბადი, მხუთავი აირი, ძმარმჟავა, ხის სპირტი, ფორმალდეჰიდი, ჭვარტლი და კუპრი

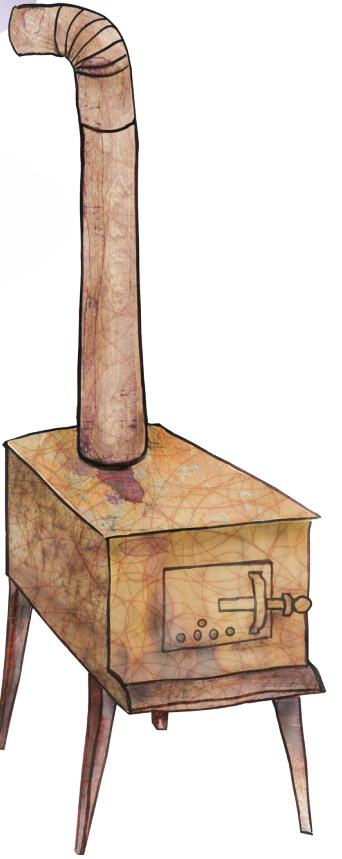

მშრალი შეშა

ენერგეტიკული ღირებულება 100%

დამაბინძურებლების მცირე რაოდენობა

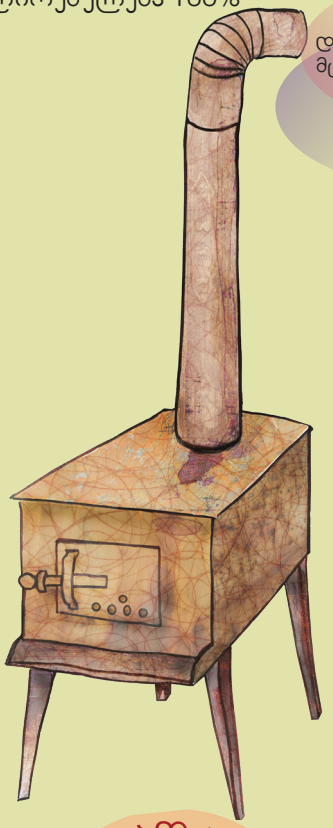

მშრალი შეშის უპირატესობა

- მშრალი შეშის გამოყენებით შეგიძლიათ, ყოველწლიურად დაზოგოთ მნიშვნელოვანი თანხა.
- მშრალი შეშის საჭირო მოცულობა ერთ ოჯახზე წელიწადში, საშუალოდ, 10 მ^3-ია, ხოლო ნედლის – საშუალოდ, 15-20 მ^3.

მშრალი შეშის უპირატესობა

წყლის შემცველობა მერქანში (%)	10	15	20	30	40	50
ენერგეტიკული ღირებულება (კვტ.სთ/კგ)	4.6	4.3	4.0	3.4	2.9	2.3

შეშის ენერგეტიკული ღირებულება

- 1მ^3 წიფელი = 210 ლ ნავთი = 200 მ^3 ბუნებრივი აირი
- 1მ^3 რცხილა = 210 ლ ნავთი = 200 მ^3 ბუნებრივი აირი
- 1მ^3 ფიჭვი = 170 ლ ნავთი = 161 მ^3 ბუნებრივი აირი

ზომები ენეგროეფექტიანობის მისაღებად

- ღუმლის დანთებამდე მოამზადეთ თქვენი სახლი: შეამოწმეთ, მჭიდროდ იხურება თუ არა ჯარი და ფანჯრები, იპოვეთ და დაგმანეთ ის ადგილები, საიდანაც ჰაერი შემოდის;
- დაფარეთ ცივი ზედაპირები ხალიჩებით ან თბოიზოლაციისათვის გამოსადეგი მასალით. შესაძლებელია, ოთახში ჰაერის ნორმალური ტემპერატურა იყოს, მაგრამ ჯედლებისა და იატაკის ცივი ზედაპირის გამო მაინც გციოდეთ;
- შემოუშვით ბუნებრივი სინათლე, რადგან ზამთრის მზის სხივებსაც ჯი შეუძლიათ ოთახის გარკვეულწილად გათბობა.

ხეტყის მოპოვების წესი

საშეშე მერქნის ტრანსპორტირებისას მოსარგებლეს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს ხეტყის წარმოშობის დოკუმენტი. ეს არის სამ – თეთრ, ღია ყვითელ და სალათისფერ – ეგზემპლარად დაბეჭდილი ფორმა, რომელიც ივსება ტყის ფონდის ტერიტორიაზე და აუცილებლად – ტრანსპორტირების დაწყებამდე, მოსარგებლეს/გადამზიდავ პირს გადაეცემა ყვითელი და სალათისფერი ეგზემპლარები. ხეტყის წარმომავლობის დოკუმენტში რაიმე შესწორების შეტანა დაუშვებელია.

ხეტყის წარმოშობის დოკუმენტს გასცემენ ეროვნული სატყეო სააგენტო (ტყისმცველი), დაცული ტერიტორიების სააგენტო (რეინჯერი), აჭარის სატყეო სააგენტო და აფხაზეთის სატყეო სამმართველო.

ხეტყის წარმოშობის დოკუმენტის გაცემის საფუძველია ხეტყის დამზადების ბილეთი, რომელიც გაიცემა მომსახურებისა და მოსაჯარებლის საფასურის გადახდის დამადასტურებელი დოკუმენტების (ქვითრების) საფუძველზე.

ხეტყის სატრანსპორტო საშუალებაზე დატვირთვამდე სავალდებულოა სამასალე მერქნის მარკირება სპეციალური ფირნიშით და საშეშე მერქნის მორებად დაჭრა (დაკოტრა) სასურველ სიგრძეზე, მაგრამ არა უმეტეს 1 მეტრისა. დაუკოტრავი მასალის გამოტანა შესაძლებელია მხოლოდ ცოცხალი გამწევი ძალის გამოყენებით. აღნიშნული ვალდებულება არ ეხება წვრილი მხრიდან 12 სმ-ზე ნაკლები დიამეტრის ხის მასალას.

მეტყევე/ტყისმცველი ვალდებულია, მოითხოვოს ხეტყის დამზადების ბილეთი და შეამოწმოს ფაქტობრივად დამზადებული რესურსის შესაბამისობა ხეტყის დამზადების ბილეთში ასახულ მონაცემებთან (ოდენობა, ვადები, დამზადების ადგილი, სახეობა).

აკრძალულია სოციალური ჭრის საფუძველზე მოპოვებული ხეტყის ნებისმიერი ფორმით გასხვისება.

წარმოშობის დოკუმენტის აღება ან მარკირება სავალდებულოა ჯერჯო საკუთრებაში არსებულ ტერიტორიაზე მოპოვებული ხე-მცენარეების ტრანსპორტირებისას. ამისთვის თვითმმართველობის ორგანო გასცემს ადგილწარმომავლობის ცნობას, რომლის საფუძველზედაც ეროვნული სატყეო სააგენტო ახორციელებს წარმომავლობის დოკუმენტის შევსებას ან მარკირებას.

სამართალდარღვევა	სანქცია/ჯარიმა
სახელმწიფო ტყის ფონდის ტერიტორიაზე ხეტყის დამზადება საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შესაბამისი დოკუმენტების გარეშე განმეორებითი სამართალდარღვევა	1 000 ლარი სამართალდარღვევის საგნისა და იარაღის კონფისკაციით 2 000 ლარი სამართალდარღვევის საგნისა და იარაღის კონფისკაციით
უკანონოდ მოპოვებული ხეტყის პირველადი გადამუშავება განმეორებითი სამართალდარღვევა	2 000 ლარი ხეტყის პროდუქციისა და სამართალდარღვევის იარაღის კონფისკაციით 4 000 ლარი ხეტყის პროდუქციისა და სამართალდარღვევის იარაღის კონფისკაციით
ხეტყის ტრანსპორტირება სათანადო დოკუმენტის ან სპეციალური ფირნიშით მარკირების გარეშე განმეორებითი სამართალდარღვევა	1 000 ლარი ხეტყის კონფისკაციით 2 000 ლარი ხეტყის კონფისკაციით
ჯერჯო ტერიტორიაზე მოპოვებული ხე-მცენარის ტრანსპორტირება სათანადო დოკუმენტის ან სპეციალური ფირნიშით მარკირების გარეშე განმეორებითი სამართალდარღვევა	200 ლარი ხე-მცენარის კონფისკაციით ან უამისოდ 400 ლარი ხე-მცენარის კონფისკაციით ან უამისოდ
სოციალური ჭრების შედეგად მოპოვებული ხეტყის ტრანსპორტირება წესების დარღვევით ან ასეთი ხეტყის ნებისმიერი ფორმით გასხვისება	500 ლარი ხეტყის კონფისკაციით ან უამისოდ
„წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების უკანონო ჩეხვა და დაზიანება	500-600 ლარი
ტყეებში სახანძრო უსაფრთხოების დარღვევა.	50-150 ლარი
ტყის დაზიანება ან განადგურება ცეცხლთან გაუფრთხილებელი მოპყრობით, ან მისი დაბინძურება მავნე ნივთიერებით, ისჯება ჯარიმით, ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე, ან თავისუფლების აღკვეთით იმავე ვადით. ტყის დაზიანება ან განადგურება ცეცხლის წაკიდებით, აფეთქებით ან სხვა საშიში საშუალებით, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ოთხიდან რვა წლამდე.	

* საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი

+995 32 275 19 03 / 04
info@cenn.org
cenn.org
environment.cenn.org
forestry.ge
ThinkNaturally

CENN – ის სათავო ოფისი
ბეთლემის ქუჩა N27
0105 თბილისი
საქართველო

